

Тази механика е толкова мощна, че действа и на метаравнище, в акта на самата артикулация, подчинявайки такъв несъмнено модерен феномен, каквато е литературата. Включена в този процес, като основен производител на националномитологичния разказ, самата литература функционира по законите на митическото, „регресирайки“ обратно към най-първичните си – *инфралитературни* – равнища към собствените си генеалогически основания, затъмнени в процеса на историческия ѝ развой. В най-скритите, в дълбинните си пластове тя изпълнява архаични идеологически функции да гради общността, произвеждайки лепилото на нейните колективни идентификации, включително и чрез фигурите на предците-герои, синкретично разположени едновременно в полето на историческото и митическото.

Процесът на производство на национална митология като мощен националноконститутивен фактор, набирал мощ през цялото Възраждане, ескалира особено през първото следосвобожденско десетилетие, когато окончателно се стабилизира онова свръхвътръдено ядро в литературата, което по-късно ще наречем *етноцентричен канон*, а като централна фигура в него се налага Вазов.

Уникалността на Вазовото творчество е, че то е перфектният „ек“ на „народната душа“, на колективното, и още по-точно – на *колективното несъзнавано*. Вазов е „народен“ поет не защото „отразява“ народния живот в неговата „външна“, всекидневна видимост; и не в един чисто литературен, *модерен* смисъл на понятието (реализъм и т.н.). Дори не просто защото следва народа в неговите исторически подеми и крушения. Вазов е „народен“ поет най-вече защото творчеството му е абсолютният израз на един *усреднен, масов, колективен* тип мислене. Вазов е българският колективен човек.

И забележителното е, че това става не толкова в резултат на някаква целенасочена писателска стратегия. Тази колективна представителност е налице по-скоро на едно *спонтанно* равнище. Самият Вазов като манталитет е толкова „типичен“ за своя народ, че дори когато изразява себе си (в модерното разбиране на поезията като артикулация на уникалния Аз на поета), той неволно артикулира колективни представи.

Точно тук, мисля, трябва да търсим и истинския смисъл на Вазовия консерватизъм – не на равнището на модерната буржоазна идеология, а в дълбинните сфери на колективното несъзнавано. Колективната менталност, „народната душа“ е *винаги* консервативна – най-малкото защото изцяло пребивава в едно „вечно“, аисторическо време.

Ако Вазов е българската колективна душа, то Ботев, обратно, е една мощна индивидуалност. Тази мощна индивидуалност обаче е изразена по един сложен, диалектически начин, защото тя е абсорбирала скрити колективистични структури и енергии.

Ботевата фигура е дълбоко, яростно раздвоена между *митическо* и *модерно*; и в раздвоеността си – органично цялостна и монолитна. Друга вече се постарях да аргументирам този феномен⁵. Двадесетте Ботеви стихотворения без никакво затруднение се разделят на два едри дяла – *митофолклорен* и *модерен*: онези, които се основават на древни архетипови модели, активират ги, за да ги поставят в услуга на яркия романтически Аз, и един втори дял творби, които по радикален начин боравят с модерните идеи на XIX столетие. Двамата дяла по